

De SER op z'n retour?

Twee weken geleden heeft de Tweede Kamer, tegen de wil van het kabinet, de wettelijke verplichting geschrapt om de SER om advies te vragen over alle belangrijke maatregelen die de regering op sociaal-economisch gebied wil treffen. Volgens de indienst van het amendement, het VVD-Kamerlid B.M. de Vries, betekent het vervallen van de wettelijke adviesplicht een bevestiging van het primaat van de politiek en vergroot het de slagvaardigheid van de overheid. Politici kunnen zich moeilijker achter de verplichte adviesaanvraag verschuilen. De regering krijgt daardoor een "zwaardere eigen verantwoordelijkheid".

Er is veel te zeggen voor het afschaffen van de verplichte advisering door de SER (en andere adviesorganen). Het is in het algemeen niet verstandig direct belanghebbenden een monopoliepositie te geven bij de beleidsvoorbereiding en -uitvoering. Dat is de kat op het spek binden. Als ongewenste maatregelen dreigen, zal de machtspositie worden gebruikt om de besluitvorming te traineren of blokkeren. Dat is gebleken bij het advies over de uitvoeringsorganisatie van de sociale zekerheid dat zeventien jaar op zich heeft laten wachten. Ook bij de adviesaanvraag over de vermindering van het beroep op de WAO is de vertragingstactiek met succes toegepast. Zo bezien is het een goede zaak dat de Tweede Kamer de wettelijke adviesplicht heeft geschrapt. Maar daarmee is de kous niet af. De VVD ziet het afschaffen van de wettelijke adviesplicht als slechts een eerste stap in het terugdringen van de overlegeconomie, die de marktwerking heeft ontregeld en daardoor tot slechte economische prestaties heeft geleid. De kosten daarvan zijn afgewenteld op de rest van de samenleving.

Het model werkte goed in de jaren vijftig en zestig, toen gezaghebbende voormannen van werkgevers, werknemers en de overheid in onderling conclaaf de sociaal-economische koers uitzetten en hun achterbannen daaraan wisten te binden. Het liep echter mis toen onderhandelaars steeds minder overeenstemming wisten te bereiken en hun respectieve achterbannen zich ook steeds minder gebonden achtten aan de bereikte afspraken. De veelkleurige economische werkelijkheid liet zich steeds moeilijker in centrale afspraken vangen. De loonexplosie aan het eind van de jaren zestig bezegelde het lot van het naoorlogse harmoniemodel.

Na een periode van polarisatie in de jaren zeventig, volgde de nieuwe zakelijkheid van de jaren tachtig. Het overleg kreeg steeds meer het karakter van doelgerichte belangenbehartiging, waarbij de niet bij het overleg betrokken belanghebbenden (werklozen, uitkeringsgerechtigden, belastingbetalers) aan het kortste eind trokken. De tripartiet bereikte onderhandelingsresultaten leidden op het terrein van de arbeidsmarkt en de sociale zekerheid tot verstarrende regelgeving en droegen aldus bij tot het ontstaan van een hoge werkloosheid en een groot beroep op uit-

keringen. De hoge collectieve lasten die daarvan het gevolg waren, tastten de groeipotentie van de economie als geheel aan. Mede daardoor zijn de prestaties van de Nederlandse economie achtergebleven bij die van omringende landen.

Kan de overlegeconomie daarom maar beter zo snel mogelijk worden afgeschaft, zodat de vrije markt haar zegenende werking kan doen? Die conclusie is voorbarig. Ook de marktwerking kent haar beperkingen. Mede dank zij het overlegmodel is armoede op grote schaal in de Nederlandse samenleving vermeden en zijn extreme inkomensschokken als gevolg van ziekte, werkloosheid, arbeidsongeschiktheid e.d. voorkomen. Het overlegmodel heeft er ook voor gezorgd dat bepaalde risico's die particulier niet verzekerd kunnen worden (zoals werkloosheid) collectief worden gedekt. Het heeft ook gezorgd voor een aanbod van voorzieningen waar de markt niet spontaan in voorziet, bij voorbeeld op het terrein van scholing, kinderopvang, bejaardenzorg, cultuur en openbaar vervoer. En ten slotte is een tamelijk gelijkmatige inkomensverdeling tot stand gebracht die nu weliswaar – vooral onder economen – in een kwaad daglicht staat, maar waar we tot voor kort heel tevreden over waren.

Terwijl in de samenleving wordt gevraagd om versterking van de marktwerking, ontstaat in recente economische literatuur opmerkelijk genoeg juist meer aandacht voor de nuttige rol die overleg, afspraken en instituties in de economie vervullen¹. Zij verminderen de onzekerheden die inherent zijn aan het marktproces en zorgen er zo voor dat markten efficiënter kunnen functioneren. Recente studies tonen aan dat de negatieve effecten van het minimumloon op de werkgelegenheid zeer gering zijn. En een grotere arbeidsmarktflexibiliteit (snel aangenomen, snel ontslagen) vermindert de bereidheid tot scholing (zowel bij werkgevers als werknemers) en gaat ten koste van de arbeidsproductiviteit.

Het is eenzijdig om alle hoop te stellen op de tucht van de markt. De uitkomsten daarvan zijn vaak niet zo geweldig als zij soms worden voorgesteld. Dat is natuurlijk wat anders dan belangengroepen toe te staan de marktwerking te blokkeren. Juist in het creëren van de voorwaarden voor een goede marktwerking ligt een belangrijke taak voor de overheid. Daar moet de politiek haar primaat hernemen. We hoeven niet rouwig te zijn dat de SER zijn adviesrecht is kwijtgeraakt. De Raad heeft alle kans zijn bestaansrecht te bewijzen als hij erin slaagt breed gedragen, maatschappelijk aanvaardbare oplossingen aan te reiken voor de urgente sociaal-economische vraagstukken waar we voor staan.

L. van der Geest

1. J.J.M. Theeuwes, Het onzekere afscheid, *ESB*, 31 augustus 1994, blz. 760 e.v.